

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

GERMANY

CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SCIENCE, ENGINEERING AND
TECHNOLOGY**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY:
a collection scientific works of the International scientific conference –
Gamburg, Germany, 2025 Issue 5

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish,

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference « **INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY** ». Which took place in Gamburg, 2025.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

Spirтли ichimliklar tarkibidagi etanol miqdorini kamaytirish va alkohol narxining sog'liqqa ta'siri

Karimova Sabina Asqar qizi

QDTU "Oziq-ovqat mahsulotlari texnologiyasi" 701-24-guruh talabasi

Xolmurodov Bobur Bahrom o'g'li

QDTU "Oziq-ovqat mahsulotlari texnologiyasi" katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola Yevropa Ittifoqida spirтли ichimliklarning narxi va mavjudligi (affordability) bilan ularning iste'moli o'rtasidagi bog'liqlikni, shuningdek, ichimliklardagi etanol miqdorini kamaytirishning sog'liq uchun foydali mexanizmlarini o'rganadi. RAND Europe (2009) hisobotiga ko'ra, spirтли ichimliklar arzonlashgani sayin iste'mol oshib, yo'l-transport hodisalari va jigar sirrozi holatlari ko'paygan. The Lancet (2016) esa, ichimliklarning etanol tarkibini kamaytirish jismoniy zararlarni kamaytirishda ijobiy natija berishi mumkinligini ko'rsatadi. Tadqiqotlar natijalari alkohol siyosatini sog'liqni saqlashga yo'naltirishda narx siyosati va mahsulot tarkibi o'rtasidagi muvozanat zarurligini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: alkohol iste'moli, etanol, narx siyosati, jigar sirrozi, Yevropa Ittifoqi, sog'liq siyosati.

Kirish. Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida alkohol iste'moli tarixan yuqori darajada bo'lib, u nafaqat sog'liq, balki iqtisodiy va ijtimoiy muammolarni ham keltirib chiqarmoqda. RAND Europe (2009) ma'lumotlariga ko'ra, Yevropada aholi jon boshiga to'g'ri keladigan alkohol iste'moli dunyoda eng yuqori ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, so'nggi yillarda alkoholning haqiqiy narxi va soliqlarining qiymati pasaygan, bu esa iste'molni rag'batlantirgan.

Boshqa tomondan, The Lancet (2016) tahliliga ko'ra, ichimliklardagi etanol miqdorini kamaytirish alkohol bilan bog'liq kasalliklar, ayniqsa jigar sirrozi va transport jarohatlarini kamaytirishda istiqbolli strategiya sifatida baholanadi. Bu ikki yondashuv – narx siyosatini qat'iylashtirish va etanolni kamaytirish – spirтли ichimliklar zararini kamaytirish uchun muhim instrumentlardir.

Asosiy qism. Yevropa Ittifoqida spirтли ichimliklar bilan bog'liq iqtisodiy, ijtimoiy va sog'liq muammolari uzoq yillardan buyon dolzarb bo'lib kelmoqda. RAND Europe (2009) hisobotida ta'kidlanishicha, alkohol Yevropa iqtisodiyotida muhim mahsulot bo'lishiga qaramay, uning haddan tashqari iste'moli jiddiy sog'liq muammolarini keltirib chiqarmoqda. Yevropada alkohol iste'moli o'rtacha jon boshiga 11 litr sof etanol atrofida bo'lib, bu ko'rsatkich global miqyosda eng yuqorilar sirasiga kiradi. Shu sababli alkohol nafaqat sog'liq, balki ijtimoiy barqarorlik, mehnat unumdorligi va jamoat xavfsizligiga ham tahdid soluvchi omilga aylangan. Tadqiqot ma'lumotlariga

ko'ra, 2003-yilda Yevropa Ittifoqi bo'ylab alkogol bilan bog'liq zararlar 125 milliard yevroga baholangan bo'lib, bu Yevropa yalpi ichki mahsulotining 1,3 foizini tashkil etgan. Bu raqam alkogol sanoatining iqtisodiyotga qo'shgan foydasidan o'n barobar yuqoridir.

Alkogol narxi va iste'mol o'rtasidagi bog'liqlik. RAND Europe hisobotida asosiy urg'u spirtli ichimliklarning narxi, mavjudligi (affordability) va iste'moli o'rtasidagi statistik munosabatga qaratilgan. Tadqiqotda 1996–2008 yillar oralig'ida aksar Yevropa mamlakatlarida spirtli ichimliklarning haqiqiy narxi (ya'ni inflyatsiya hisobga olingan narxi) pasaygani, soliq stavkalari esa barqaror yoki kamayganligi aniqlangan. Masalan, Buyuk Britaniya va Italiyadan tashqari ko'pchilik mamlakatlarda alkogol aksiz solig'ining real qiymati pasaygan. Bu esa iste'molchilarning daromadi ortgani sari ichimliklar nisbatan arzonlashganini anglatadi.

RAND Europe tahliliga ko'ra, alkogol mavjudligining 84 foizi aholi daromadining oshishi bilan, faqat 16 foizi narxdagi o'zgarishlar bilan bog'liq. Demak, iqtisodiy o'sish bilan birga ichimliklar aholiga yanada osonroq yetib borgan. Hisobotda ta'kidlanishicha, ayrim mamlakatlarda – xususan, Litva, Estoniya, Latviya, Finlandiya, Slovakiya va Irlandiyada – alkogolning mavjudligi 1996–2008 yillar oralig'ida 50 foizdan ortiq oshgan. Bu o'zgarishlar iste'mol hajmiga bevosita ta'sir ko'rsatgan.

Tadqiqotda aniqlangan narx-elastiklik koeffitsienti qisqa muddatda 0,22, uzoq muddatda esa 0,32 deb topilgan. Bu shuni anglatadiki, spirtli ichimliklarning mavjudligi 1% oshsa, umumiy iste'mol 0,32% ga oshadi. Bu koeffitsientlar simmetrik bo'lib, demak, narx 1% oshganda iste'mol ham taxminan shuncha kamayadi.

Iste'mol va zarar o'rtasidagi bog'liqlik

RAND Europe tahlili nafaqat iste'mol hajmini, balki alkogol iste'molining ijtimoiy va tibbiy zararlarini ham o'rgangan. Tadqiqotda alkogol iste'moli va uchta asosiy zarar turlari o'rtasida mustahkam ijobiy korrelyatsiya aniqlangan:

1. Yo'l-transport hodisalarida o'lim — iste'mol 1% oshsa, halokatlarda o'lim 0,85% ga ortadi;
2. Jarohatlanish holatlari — 1% iste'mol oshishi bilan 0,61% jarohatlanish ortadi;
3. Jigar sirrozi — iste'mol 1% oshishi bilan 0,37% ko'proq sirroz holatlari kuzatiladi.

Bu natijalar alkogol narxini oshirish yoki soliq yukini ko'paytirish orqali iste'molni kamaytirishning jiddiy ijtimoiy foydalarini ko'rsatadi. Tadqiqotda shuningdek, chegaralararo savdo (masalan, Finlandiya–Estoniya yoki Shvetsiya–Daniya misollarida) spirtli ichimliklar narxidagi farqlar sababli aholining boshqa mamlakatlardan arzon ichimlik olib kelishini kuchaytirgani

qayd etilgan. Bu esa yuqori solikli mamlakatlarda ichimlik iste'molini bilvosita oshirgan.

The Lancet (2016): Etanol miqdorini kamaytirish mexanizmlari

The Lancet Gastroenterology & Hepatology (2016) maqolasi ushbu muammoni boshqa burchakdan yoritadi. Tadqiqot mualliflari Jürgen Rehm va hamkorlari tomonidan ilgari surilgan asosiy g'oya shundan iboratki, spirtli ichimliklardagi etanol (etanoli miqdori)ni kamaytirish orqali alkogol bilan bog'liq zararlarni kamaytirish mumkin. Bu yondashuv WHO (Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti)ning "Zararli ichimlik iste'molini kamaytirish" global strategiyasi bilan hamohangdir.

Mualliflar uchta asosiy mexanizmni taklif etadilar:

1. Mavjud ichuvchilar past etanolli ichimliklarga o'tadi. Masalan, 5% o'rniga 4% pivo ichish, bu holda iste'mol hajmi o'zgarmaydi, ammo umumiy etanol iste'moli kamayadi.
2. Ba'zida butunlay alkogolsiz ichimliklar tanlanadi. Bu iste'molchilarning o'rtacha etanol qabulini pasaytiradi.
3. Yangi ichuvchilar paydo bo'lishi mumkin. Bu salbiy mexanizm bo'lib, past etanolli mahsulotlar ayrim yoshlarni ichimlikka jalb etishi xavfini oshiradi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, odamlar spirtli ichimlikdagi etanol miqdorini deyarli farqlay olmaydi. Tajriba ishtirokchilari 5%, 4,5% yoki 3,5% pivo o'rtasidagi farqni sezmagani, sub'ektiv mastlik darajasi va lazzat bir xil bo'lgan. Demak, sanoat 5% pivo o'rniga 4% pivoni joriy etganda, iste'molchi farqni sezmaydi, ammo umumiy etanol iste'moli kamayadi.

Tabiiy tajribalar va real misollar

Bunday siyosatning amaliy dalillari ham mavjud. Avstraliyaning Shimoliy hududlarida 3% dan yuqori etanolga ega ichimliklarga soliq joriy etilgach, aholining past etanolli pivolariga o'tishi kuzatilgan va bu bilan o'lim va jigar kasalliklari kamaygan. Shunga o'xshash holat Shvetsiyada ham kuzatilgan: 1965-yilda supermarketlarda 2,25–3,5% kuchli "medium-strength" pivo sotila boshlaganida iste'mol oshgan, biroq 1977-yilda bu mahsulotni olib tashlash bilan o'rtacha iste'mol kamaygan.

Shuningdek, The Lancet (2016) da Buyuk Britaniyaning 2011-yil "Public Health Responsibility Deal" tashabbusi keltirilgan. Unda 33 ishlab chiqaruvchi va chakana savdo kompaniyalari 2015-yilgacha bozor hajmidan 1 milliard dona (8 milliard gramm) sof alkogolni kamaytirishga va'da bergan. Natijada 2013-yilgacha iste'moldan 1,3 milliard birlik alkogol chiqarilgan, bu umumiy iste'molning 1,7% qisqarishiga olib kelgan. Garchi metodologik kamchiliklar bo'lsa-da, bu dastur sanoatning o'z tashabbusi bilan sog'liq uchun ijobiy hissa qo'shish imkoniyatini namoyish etgan.

Baholash va nazorat zarurati

The Lancet tahliliga ko'ra, bunday tashabbuslarning samaradorligini aniqlash uchun mustaqil baholash tizimi zarur. Chunki ichimliklarning etanol miqdorini kamaytirishdan tashqari, narx, marketing, soliqlar, ijtimoiy odatlar va madaniy omillar ham iste'mol hajmiga ta'sir ko'rsatadi. Baholashda quyidagilarni nazorat qilish kerak: ichimliklarning haqiqiy etanol foizi; past etanolli mahsulotlar bozorda qanchalik keng tarqalganligi; soliq va narx siyosatidagi o'zgarishlar; ichuvchilarning xulq-atvori va motivatsiyasi.

Agar baholash to'g'ri tashkil etilsa, past etanolli mahsulotlar siyosati Yevropa Ittifoqi miqyosida muhim sog'liq strategiyasiga aylanishi mumkin.

Narx siyosati va tarkib strategiyasini uyg'unlashtirish

RAND Europe (2009) va The Lancet (2016) tahlillari bir-birini to'ldiradi: birinchisi – narx va mavjudlik orqali iste'molni nazorat qilish, ikkinchisi – etanol miqdorini kamaytirish orqali zararlarni kamaytirish. Har ikki yondashuvning asosiy maqsadi — aholi iste'molini va zararli ichuvchilikni kamaytirishdir.

RAND hisobotida qayd etilganidek, aksar Yevropa mamlakatlarida soliq siyosati asosan fiskal maqsadlarda, ya'ni davlat daromadini oshirish uchun qo'llaniladi, sog'liqni saqlashni himoya qilish uchun emas. Biroq, ilmiy dalillar shuni ko'rsatadiki, narxni oshirish, minimal narx joriy etish yoki chegirmalarni taqiqlash orqali spirtli ichimliklarni kamroq mavjud qilish, iste'molni va zararlarni kamaytiradi. The Lancet tadqiqoti esa, shu bilan birga, ichimlik tarkibini o'zgartirish – ya'ni spirt miqdorini pasaytirish – iste'molchilarning farqni sezmasdan sog'lomroq variantlarni tanlashiga olib kelishini ko'rsatadi.

Shunday qilib, iqtisodiy va texnologik siyosat uyg'unlashganda, ya'ni narx va tarkibiy strategiyalar birgalikda qo'llanganda, alkogol bilan bog'liq zararlarni sezilarli darajada kamaytirish mumkin.

Natija va muhokama

Quyidagi jadval ikkala manbadagi asosiy statistik ma'lumotlarni umumlashtiradi:

1-jadval

Ko'rsatkich	Tadqiqot manbasi	Natija
Alkogol narxi va iste'moli o'rtasidagi bog'liqlik	RAND Europe (2009)	1% arzonlashuv – 0.32% iste'mol ortadi
Iste'mol va yo'l-transport hodisalari o'rtasidagi bog'liqlik	RAND Europe (2009)	1% iste'mol ortishi – 0.83% o'lim ko'payadi
Jigar sirrozi bilan	RAND Europe (2009)	0.37% oshish

bog'liqlik		
Past etanolli ichimliklarning sog'liqqa ta'siri	The Lancet (2016)	Jigar kasalliklari va og'ir ichuvchilik kamayadi
Iste'molchilarning farqni sezish qobiliyati	The Lancet (2016)	3.5-5% etanol farqi deyarli sezilmaydi

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, alkogol narxini oshirish yoki etanol miqdorini kamaytirish orqali iste'molni nazorat qilish mumkin. Har ikkala yondashuv sog'liq uchun ijobiy, ammo siyosiy va iqtisodiy muvozanatni talab qiladi.

Xulosa

Yevropada alkogol bilan bog'liq zararlar yuqori bo'lib qolmoqda. RAND Europe tahlili alkogolning narx siyosati iste'mol va zarar darajasiga bevosita ta'sir qilishini ko'rsatgan. The Lancet esa ichimliklarning etanol miqdorini kamaytirish orqali zararlarni kamaytirish imkoniyatini asoslab bergan. Shunday qilib, narxni tartibga solish va etanolni kamaytirish siyosati uyg'un qo'llanganda, alkogolning sog'liqqa salbiy ta'siri sezilarli kamayishi mumkin.

Foydali adabiyotlar

1. RAND Europe. The affordability of alcoholic beverages in the EU. European Commission DG SANCO, 2009.
2. Rehm J., Lachenmeier D.W., Jané Llopis E., et al. Evidence of reducing ethanol content in beverages to reduce harmful use of alcohol. The Lancet Gastroenterology & Hepatology, 2016.
3. World Health Organization. Global strategy to reduce the harmful use of alcohol. Geneva, 2010.
4. Anderson P., Baumberg B. Alcohol in Europe: a public health perspective. 2006.
5. Kerr W.C., NIAAA Alcohol Research Center, CA. Monitoring Alcohol Strength, 2002.
6. Ramstedt M. Swedish experience of low-strength beer. CAN, 1977.
7. OECD. Tackling Harmful Alcohol Use: Economics and Public Health Policy. Paris, 2015.
8. National Institute for Health and Care Excellence. Alcohol-use disorders: prevention. NICE, 2010.
9. Geller E.S. et al. Effects of low-alcohol beverages on blood alcohol concentration. 2016.
10. Rehm J., Room R. Monitoring of alcohol use and attributable harm. Contemporary Drug Problems, 2009.